

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, félooldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

Az előfizetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések szintén a szerkesztőhöz intézendők.

Liturgiánk ügye.

Felhívjuk olvasóink figyelmét azon czik-
künkre, melyet a lelkész-, esperes- és püspök-
avatás és beiktatás kérdésében, mint a sáros-
pataki ev. ref. theologiai tanári kar véleményét
közlünk lapunk mult. heti és ezen számában.

Fontos, nagyon fontos elvi mozzanatok
vannak ezen munkálatban lefektetve, midőn a
tiszáninneri egyházkerületi közgyűlés meg-
bizása alapján a nevezett theologiai tanárkar
olyan szabályzatot akar a szóban forgó kér-
désről alkotni, mely *hitvallási és kormányzati
elveinknek megfelelő alapon készítettven, annak
idején a konvent által a zsinati törvényhozás
elé terjesztethessék.*

Rendkívül fontos elvnek tekinthető először
is mindenesetre az, hogy ezen, első sorban is
liturgiai kérdést a hitvallás alapján akarja meg-
oldani a tiszáninneri egyházkerület, a mennyi-
ben tényleg a hitvallás elveinek kell tulnyomólag
előtérbe lépnie minden mi liturgiai kérdésünk
megoldásánál. Természetes dolog, hogy ha a
római katolikus egyház szentségnek tekinti a
papi rendbe való beavatás ügyét, nála e tény-
kedés végrehajtásánál egészen más szempon-
toknak kell előtérbe lépniök, mint nálunk, a
kik akár a püspök-, akár az esperes-, akár a
lelkészavatást és beiktatást egyszerüen egyházi
vallásos cselekvénynek, ámbár épen olyan fon-
tos és komoly vallásos cselekménynek tekintjük,
mint a melynél semmivel sem történik sem több
sem kevesebb, mint római katolikus atyánk-
fiainak ezen általuk sákramentális jellegűnek
tartott cselekményénél.

Fontos elv a munkálatban az is, hogy
kormányzati elveinknek megfelelőleg kellett el-
készíteni az új szabályzati javaslatot, mert
hiszen mi tényleg nem centralizálhatunk min-

dent; a mi egyházi életünk forrásai az egyes
gyülekezetek talajából fakadnak, s nekünk min-
den mi ilyen kérdéseink megoldásánál vissza
kell mennünk az első forráshoz, hogy abban
találván meg tenni valóink vezérfonalának
elejét, ha bemegyünk is, avagy fölme gyünk is
a felsőbb régiókhoz, Ariadne-fonalaként vissza-
vezéreljen az bennünket a kiindulási ponthoz.

Lehet, hogy a miket elmondandunk, nem
fog az azoknak tetszeni, kik mindig és minden-
ben a kálvinista puritánismust szeretik hang-
súlyozni. Lehet, hogy egy csomó lutheranismust,
vagy épen kryptokatholicizmust sejtenek majd
meg némelyek ezen czikkünknek intentiójában,
de ez most egyáltalában nem lesz ránk nézve
baj, mikor tiszáninneri református testvéreinket
tudjuk oldalunk mellett, kik tehát velünk együtt
elfogadják Hollandia nagy református hittudó-
sának, *Van Oosterzeenek* ezen szép mondását:
„Nem föladatunk nekünk az, hogy a református
egyházrendszer gyöngye oldalait védelmezzük
s magunkat az egyetemes keresztyén egyháztól
teljesen izoláljuk, mintha Kálvin volna a mi
Megváltónk s a puritanismus az egyházi töké-
letesség non plus ultrája; hanem sokkal inkább
azt tarthatjuk feladatunknak, hogy őszintén méltá-
nyolva egyházunkban a czélszerűt és jót,
gazdagítsuk ideálunkat mindazzal a széppel és
használhatóval, a mi másutt is föltalálható, és
így jöjjünk közelebb Krisztus gyülekezetének
evangyélimi katholicitásához, a mi egyáltalá-
ban nem a legszűkebb felfogású, hanem inkább
a szellemileg legfejlettebb és legtörekvőbb egy-
neknek vágya gyanánt tekinthető.“ Jegyezzük
meg, hogy ezen szabadelvű szavakat egy olyan
református theologus mondotta kinek, evangyéli-
omon alapuló hithüségé őszinteségéhez a kétely-
nek soha még csak árnyéka sem férközhett.
De hát mire mondjuk mi mindezt?!

A sárospataki református theologiai tanárok véleményében, midőn az, mint fentebb már érintettük, visszamegy az egyes gyülekezetek tevékenységének, részvételének igénybe vételéhez is, midőn tehát első sorban is református hitvallási és egyházkormányzati alapon áll: végzetlenül fontos, most talán legfontosabb elvi mozzanat az, hogy a szóbanforgó kérdésre nézve a konvent által a zsinati törvényhozás, vagy szabályzat-alkotás elvét akarja diadalra juttatni.

Mi őszinte barátai vagyunk liturgiai kérdésekben a lelkész, vagy a gyülekezet, vagy az egyházmegye, vagy az egyházkerület öntevékenységi elvének mindazon fokokon, hol a szentek egyességének nagy gondolata még nem érintetik.

Ne tegye tehát senki én reám nézve kötelezővé azt, hogy miről prédikáljak, mit imádkozzam gyülekezetemmel együtt, s melyik éneket énekeltessem gyülekezeti isteniszteleteink alkalmával, hogy micsoda ágenda szerint temessem, s ha esperes vagyok, miképen nyissam meg egyházmegyei, ha püspök vagyok, miképen nyissam meg egyházkerületi gyűléseinket, stb. stb.: de minden olyan liturgiai ténykedéshez már, mely egyházunk egyetemének kérdése, nézetem szerint bizonyára szava van felsőbb egyházi hatóságainknak, tehát konventünk, mint a zsinati tárgyakat előkészítő hatóság útján, egyetemes zsinatunknak is.

Már pedig a lelkész, ki hivatalába ünne-

pélyesen beavattatik, nemcsak egy gyülekezetnek a lelkésze, hanem egyetemes magyar református egyházunké is; az esperes, ki fontos közigazgatási hivatalára beállítatik, nemcsak egyházmegyéjeé, hanem egyházkerületéé, sőt egész egyházunké is; a püspök a maga „primus inter pares“ állásán képviselni tartozik nemcsak saját egyházkerületét, hanem egyetemes egyházunkat is.

Bizony jó is lesz már, ha következő egyetemes zsinatunk, miután Debreczenben és Budapesten megalkotta egyházi közigazgatási teljes rendszerünket, a jövő század elején ismét összeülvén valahol, liturgiai kérdésekkel is foglalkozni fog.

Jó lesz, ha a sárospatakiak által fölvetett tárgyak mellett egész egyházunkra kihatólag egyöntetűleg megállapítja a keresztség és úrvacsora sákramentomai, a konfirmáció s az esketés kiszolgáltatása módját és teljes rendjét is.

Kell-e mondanunk és magyarázgatnunk, hogy mindezek sokkal inkább hozzá tartoznak egyházunk hívei egyességének, együvé tartozásának nagy eszméjéhez, mint péld. az egyes gyülekezetek közistentiszteleti, vagy akár a temetési szertartás rendje és módja.

Mi az ilyen kérdésekben nemcsak hogy nem félünk az egységesítési törekvéstől, de sőt inkább határozottan kívánatosnak tartjuk azt, s örülünk,

❖ TÁRCZA. ❖

Nagy Imre.*

1817 - 1840.

Az az egyszerű és jóra való református földmives család, melynek körében Nagy Imre 1817. február 24-én Kisujszálláson napvilágot látott, abban az időben nem viselte a Nagy nevet. Atyját, a ki sikeres állatgyógyításai révén a környéken is némi hírnévre tett szert, virosszerte csak Padrah Gulyás Andrásnak ismerték. Bőjos volna megmondani, hogy a Nagy nevet, a melynek ősi voltát pedig a család ajkán élő hagyomány e nyebek közt azzal is igazolja, hogy egy a XVIII. század elején élt Nagy Bálint nevű nagy-kun kapitányig vezetni vissza, mikor cserélték fel a Gulyás névvel: annyi azonban bizonyos, hogy attól fogva midőn vallási és poltkai üldözések elől menedéket keresvén Kisujszállásra költöztek, már Gulyásnak hívják őket s a Nagy név csak e század harminczas éveiben kezd ismét felevenülni. A Padrah előnév pedig csak úgy, a népünk körében széltére szokásos megkülönböztetésül az anyai ágbeli atyafi-ágról ragadt reájuk.

* Mutatványul Szeremley Barnának „Nagy Imre költeményei“ cz. legközelebb megjelent művéből. Szerk.

Gulyás András és nejét Sas Katát több gyermekkel s köztük két fiuval áldotta meg az Isten A fiuk közül, a kik mind a ketten korán tanujelét adták nem közönséges értelmi képességüknek és költői kedélyüknek, János pár évvel idősebb volt Imrénél, minélfogva ennek bátyja iránt érzett odaadó szeretetéből és ragaszkodásából mindvégig a fölényt elismerő tiszteletnek bizonyos eleme is vegyült. Atyjuk hajlandóságait felismervén, mihamar literátus embereknek szánta őket.

A mezitlábos első gyermekévek örömeinek elteltével, melyek között nem utolsók voltak a keresztatyjának Kémeri Pálnak nagy eperfája alatt végbement labdázások, birkózások, teke és csigajátékok, Imre a helybeli népiskolába került. Majd ebből is kinővén a szintén helybeli ref. gymnasium növendéke lett. Itt a nélkül, hogy természete eleveenségéből valamit veszített volna, egyrészt bátyja jó példája, másrészt ébredő tudásvágya az első percztől kezdve komoly és kitartó munkára sarkalták. Volt akkortáiban Kisujszállásnak egy nagy műveltségű, derék lekipásztora Nagytiszteletű Dorka Illés uram, ugyanaz, a kinek Arany János is — saját beismerése szerint — a kisujszállási pártfogók közül Török Pál mellett legtöbbet köszönhetett. Dorka Illés iskola-látogatásai közben meggyőződés a Gulyás fiuk kiváló tehetségéről, ez időtől fogva nem szűnt meg pártfogójuk lenni s az ő közbenjárásának tulajdonítható, hogy Imre szorgalmának méltánylásául a gymnasium második és harmadik vagyis a novitius és veteranus

hogy az erre való fölhívás épen tiszáninneri testvéreinktől indult ki.

Az előttünk levő munkálathoz semmi különösebb szavunk nincsen. Okos és jól átgondolt vélemény az, melyben a helyes decentralisatió elve igen szépen egyesül az olyannyira szükséges centralisatióéval.

Azt azonban nem hallgathatjuk el s nem is akarjuk elhallgatni, hogy felhívjuk ezen alkalmal a mi tiszántúli egyházkerületünk főhatóságát arra a tényre, hogy talán még a hetvenes évek végén, vagy a nyolczvanasok elején alakított nálunk is egy egyházkerületi liturgiai bizottság, melynek az lett volna a feladata, hogy készítsen a mi sákramentomi, továbbá esketési, konfirmációi teendőink közben szemmel tartandó eljárásunkról egy vezérkönyvet, egy egyházszertartási munkálatot.

Miért nem tett mindeddig ez a bizottság semmit sem? Avagy nem méltó dolog ez arra, hogy vele mi is behatólag és lelkiösmeretes komolysággal foglalkozunk?!

Csiky Lajos.

A sárospataki ev. ref. theologiai tanári kar véleménye

a lelkész-, esperes- és püspökavató és beiktatás kérdésében.

(Folyt. és vége.)

Vélemény a lelkésziktatásról. Minthogy lelkésziktatásról vagy ennek megfelelő eljárásáról sem kánonaink, sem újabb törvényeink nem emlékeznek, sőt tudunkkal

syntaxisták osztályába — a mai V. osztály — feljutott, hol is beavatást nyervén a versírás mesterségének külső és belső titkaiba, fogásaiba, hivatásszerűen kellett foglalkoznia a költészettel. Rektora Losi Pál poétás ember létére nem elégedett meg holmi elméleti ismeretek közlésével, hanem valahányszor egy-egy költemény írását tűzte ki feladatul, először is ő maga készítette a témáról egy, bizony többnyire gyarló, u. n. mintaverset s ilyenformán gyakorlati utmutatást is adott tanítványainak a Parnassus felé. Gulyás Imre — ma is emlegetik kortársai — oly nagy kedvvel és könnyűséggel felelt meg a feladatoknak, hogy gyakran a grádus felét ő látta el írásbeli dolgozattal s rektorának minta-poémait többnyire jobbakkal főzte le. Bár így Losi nagybecsülte s már ekkor szép jövőt jósolt neki, egy ízben talán lobbanékony és tulságig önérzetes természete, talán Losinak érdes és pedans modora összeütközésbe hozták az iskolai fegyelemmel, a minnek következtében vele is megesett, mint előtte is utánna is sok serdülő jelesünkkel, hogy a megsértett világrendet az iskolai deresenogyorófaolajjal kellett kiengesztelnie. Ezért a kis kalamitásért azonban busásan kárpótolta a városban mindjobban terjedő költői hírneve s e miatti kedveltsége: névnap és lakodalmi rigmusok készítésére sűrűn igénybe vették és p. o. az egyház nagy magtára alapkövének ünneplésére (1832. május 31) ebbe az ő alkalmi költeményét zárják.

A kisujszállási hat gymn. osztály elvégezte után

az egyházkerületek közül is csak az egy tiszáninneri szabályozza rendeletileg a lelkész belépését az egyházba, de ez az egy is a régi beköszönés értelmében és közgazgatási szempontból; minthogy sem hitvallásunkból, sem istentiszteleti elveinkből nem következik az, hogy szertartásaink számát szaporítsuk; minthogy egyházjogi elveink szerint is az externa vocatio ra adott egyházmegyei consensus teljes jogerővel rögtön hatályba lép és ez már megerősítés alkalmával, az egyházmegyei gyűlésben tudomására adatik az illető egyház képviselői útján az egész gyülekezetnek; minthogy az újabb időben keletkezett s hitvallási elveinkkel teljességgel szembe nem egyeztetendő eljárások általános szokásnak sem tekinthetők: mindezeknél fogva az u. n. lelkészbeiktatást sem hi vallási, sem liturgiai, sem egyházjogi elveinkkel megegyeztethetőnek nem tartjuk s épen azért még a nevét is elhagyandónak ítéljük; a jörend érdekében azonban, közgazgatási szempontból szerintünk is megengedhető, hogy a régi jó magyar szóval beköszönésnek nevezett gyülekezeti alkalom az egyházmegyei képviselői, úgy, a mint annak velejét a tiszáninneri kerület 1883. évi szabályrendelete kifejezi, jelen lehessenek, de ezeknek munkálkodása csupán a presbiteriumban, mint gyülekezeti igazgató közeg keretében folylyon le.

És most engedje meg a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés, hogy az eddig mondottaknak mintegy záradéka és kiegészítéseképpen visszatérhessünk még egyszer a lelkészavatóról nyilvánított véleményünknek arra a pontjára, melyben hangsúlyoztuk, hogy a lelkészavató nem püspöki előjog, mert azt bármely esperes, sőt bármely rendes lelkész végrehajthatja az egyházi hatóság beleegyezésével. Ezt a nézetünket mi az új-szövetségre, a Helvét hitvallásra (XVIII. R. VIII. §.), régibb magyar protestáns írók (Pösaházi: „Igazság Istápjá“ 441. l. Nádudvari P. „Predikációk“ 618. lap, Zsarnay L. „Paptan.“ II. kiadás 96. köv. lap) nézeteire alapítjuk

1832. őszén a debreczeni kollegiumba megy tógás diáknak, hova János bátyja már pár évvel előbb beköltözött. Szűk anyagi viszonyok közt élő öreg atyjuk nem bírván meg egyszerre két gyermeke nevelésének költségeit az egyháztanácshoz fordul támogatásért és ez abban a reményben, „hogy Fojamodónak fiai magokat mind magokviselte, mind szorgalmatosságok által továbbra is érdemesítik az efféle segedelemre“ meg is segíti 25 pengő forinttal.

Elképzelhető, hogy költőnk — akkor már Gulyás Nagy, majd csak G. Nagy Imre — az új körben jól érezte magát. Hiszen egyik latin nyelvű kézírata szerint régen és epedve vágyott már közletről látni „a debreczeni Minervának rózsákkal és lilomokkal ékes berkeit.“ Pedig ezek a berkek rózsák és lilomok mellett sok töviset is voltak számára termendők. Az átmenet az akadémiai élet légkörébe nem nélkülözötte a kezdet nehézségeit. A német nyelvből mint első éves philosophusnak százötven társa közt eleinte meg kellett elégednie a huszonhetedik eminens helyével, a második félévben azonban már valamennyi tárgyból a legelső közé küzdte fel magát. Ettől fogva meg is maradt e fokon mindvégig, noha a tudományok mellett az önfentartás sok sanyaruságával is korán meg kellett ismerkednie s küzdenie. Miután a szülők segélyforrása csakhamar kiapadt, az alumnum mellett főleg magántanításból farta fenn magát; először is a jólelkű Peczely alkalmazza a görög nyelvből fia mellé instruktornak. Bátyja és jó barátja

és azért ismétljük, mert mi mind hitvallási, mind kormányzati elveinkkel megegyezőbbnek látnók azt, ha a lelkészavatást nem kerületenként, hanem egyházmegyénként, nem a püspökeink, hanem az esperesek vagy helyettesei hajtánák végre, mindig csak olyankor mikor segédlelkészből lett rendes lelkész lép a hivatalba, tehát a beköszönés alkalmával, tehát az új lelkész gyülekezetében, az egész gyülekezet jelenlétében. Egy ilyen eljárás törvényes intézménnyé téve, igen megegyeznék a mi egyházunknak szellemével, jellemével mind hitvallási, mind kormányzati tekintetben; hiszen a mi egyházunk a szó igaz értelmében vett vépegyház, melynek feladata nem a népéletből való elszigetelésben, hanem ellenkezőleg, az azzal való minél szorosabb egyesülésben áll. És erre a célra igen jó eszközünk lenne minékünk az, ha a lelkészavatási szertartásunkat leszállítanók az episkopális magaslatokról és belevinnők a gyülekezetbe, az eleven életbe, a szívekbe; hiszen úgy is az illető gyülekezetekben van annak a leg- evangyéliomszerűbb helye; hiszen evangyéliomi egyházunk apostoli egyszerűségének épen a lelkészavatásunk az egyik legszivréhatóbb és legnépszerűbb apologiája; hiszen a sokféle iktatási czeremóniákat és az azokra való nagy hajlandóságot mással, mint a lelkészavatásnak illetően népszerűsítésével legyőzni és kiküszöbölni alig lehet. De általában is erősen hisszük mi, hogy ennek a gondolatunknak a megvalósítása egyházas életünknek mindenik ágában hamar megtapasztalható, üdvös eredményeket szülne. Részletekbe, természetesen, itt és most még nem bocsátkozhatunk, de ezt a gondolatunkat, tiszteletteljesen és bizalommal ajánljuk a fő-tiszteletű egyházkerületi közgyűlés nagybecsű figyelmébe!

II. A) Esperesavatás. Ezzel a czímmel, valamint az esperesiktatással is, röviden végezhetünk, mivelhogy a tiszáninneri kerület kivételével sehol nincsen nálunk esperes-avatás, hanem van iktatás, vagy régi jó magyar szavakkal: esperesi szék- és hivatalfoglalás. A nevezett

kerületben egyébiránt az a szokás, hogy a két évenként tartott lelkészavatás alkalmával, annak a keretében, de a nélkül, hogy az agendák erre csak ki is terjeszkednének, mielőtt a felavatandó lelkészek a kézzátételt vennék, megelőzik őket a netalán az elmúlt lelkészválasztás óta választott esperesek, a kik térdre borulva veszik a kézzátételt és az áldást a püspöktől, a kivel aztán testvéri csókot váltanak és ő mellé sorakozva vesznek részt az utánnok nyomban letérdeplő ifjú lelkészek felavatásában.

Vélemény az esperesavatásról. Az esperesavatást sem hitvallási, sem kormányzati elveinkkel megegyeztetetők nem tartjuk, egyszerűen azért, mert nálunk sem hierarkhiai rangfokozat, sem annak megfelelő, azzal mintegy párhuzamosan haladó ordinálási rendtartás nincsen; következésképpen az esperesi hivatal nem papi fokozat, hanem közigazgatási intézmény, melyre nem ordinálás, hanem az egyházmegye bizalma képesít. Az esperes-avatást különben érvényben levő egyházi törvényeink se rendelik, nem rendeli azt tudtunkkal a tiszáninneri kerület sem, a többi kerületben pedig egyszerűen nem ösmerik; ugyanazért ezt a felesleges szokást a tiszáninneri egyházkerületből is eltávolítandónak tartjuk.

II. B) Esperesiktatás. Esperesiktatás helyesebben: esperesi szék- és hivatalfoglalás már minden kerületben, illetőleg minden egyházmegyében van. Az ennél követett eljárásnak veleje az, hogy az esperesnek megválasztott lelkész az egyházmegyei gyűlés színe előtt leteszi az esküt, aztán megtartja progmbeszédét, mely után, vagy néhol előtte, az egyházmegyei gondnok, többnyire azonban a főjegyző üdvözli az új esperest az egyházmegye nevében.

Vélemény. Ez az eljárás sem hitvallási, sem kormányzati elveinkkel nem ellenkező, továbbra is fenn-tartandó, csakhogy nem esperesiktatás, hanem esperesi szék- és hivatalfoglalás néven.

— különösen Keszi Hajdu Lajos — szintén segítik tőlük telhetőleg. Mindjárt a második év szeptemberében egy súlyos betegség is próbára teszi, melyből felgyógyulván megható levélben kér kölcsön egyik jóakarójától néhány forintot, hogy kifizethesse a felhasznált gyógyszerek árát. Mint jótéteményes tanuló kenyeret később az iskolától kapott — napjára egy negyedrészt brügöt. Csakhogy bizony gyakran megeseit, hogy a kollegium sütő asszonya, a „písztra“ (pístrix) valamik miatt nem süthetett s ilyenkor aztán minden szobába bekiáltott egy-egy mendikáns gyerek: „Hodie non dividetur panis!“ Erre czéloz a Sohajtás a szünidőhöz czimü versének eme helyével:

Zártan ajtója a panariumnak
Hasam korog, szemem káprázva lát
Koplatni baj, torkig lakozni jó,
Jövel hát várva várt vakáció.

Panariumnak nevezték t. i. azt a lépcső alatti kis kamarát, hol a kenyeret tartották s osztani szokták déli 12 órakor. Ebédje a quadrából telt ki. Ez meg olyan intézmény volt, hogy a bentlakó diákok összeálltak heten-nyolczan s a hétnek minden napján más-más tartozott közülök egy jókora fazék ételről gondoskodni; a nyolczadik rendesen holmi közös költségek, mint só, paprika, korszó stb. fedezésére adózott 22 garással. Még jobbra fordul helyzete, midőn tanári szorgalmának jutalmául privata institutiót juttattak költőknek, azaz részint

elemi, részint gymnasiumi növendékekből 10—12 magán-tanítványt biztak gondjaira. E magán-tanítványok közül némelyek pénzt fizettek neki: ezek voltak a „numisták“; mások a diligencia folyamán minden héten egyszer ételfélét hoztak: ezek voltak a „cibisták“; a kik pedig egy-egy jónagy fehér cipőt szállítottak megsabott időközökben, azok voltak a „panisták“; a „lótorok“ szülei meg a privatus praeceptor ur feherneműinek mosatásáról gondoskodtak, míg a „gratisták“ olyan szegény gyermekek voltak, kiket ingyen tartozott oktatni. Tanítványaival való meghitt, belső viszonyáról tesz tanuságot a „fővegajándékot“ megköszönő növendékeimhez cz. kis verse.

A debreczeni kollegium élén ez időtájt olyan tanári kar állott, a mely díszére és becsületére vált volna egy egyetemnek is. Péczely József, Kerekes Ferencz, Sárváry Pál, Ercsey Dániel, Zákány József, Szőnyi Pál, — utóbbi mint az akadémián alkalmazott publicus praeceptor — és még több más országos hírnű tudós férfiak az ismereteknek új és káprázatos világát nyitották meg Nagy Imre fogékony lelke előtt. Mégis valamennyi között Péczely volt rá legnagyobb hatással az ifjuságnak mindig különösen kegyelt, népszerű, a 20—30-as évek mozgalmaj között meg épen bálványozott professora. Az 1825-ki országgyűléssel megindult nemzeti újjáébredés a Kazinczy által „lugubris tónusú“-nak bélyegzett Debreczent is felrázza közmondásossá vált zárkozottságából, sokat enyhít régi zordonságán.

III. Püspökavatás és iktatás. Ezt a két czímet együvéfogalva ismertétjük, minthogy ezt a kettőt egymástól elválasztani, szerintünk annyira nem lehet, hogy itt a két nép voltaképpen csak egy dolgot jelent. Ösmertetésünk egyébiránt a legutóbb végzett e nemű szertartásokra fog szorítkozni.

a) A *Dunamelléken*, rendes istenitisztelet végeztével megnyitotta a szertartást egy karének. 2. Felavatott beszédet mondott a tiszántúli kerület püspöke. 3. Az új püspök felesküdt. 4. Itt jött a felavatás az esperesi kar által a kezeknek fejretételével, a legidősebb esperes kérvén Istennek áldását a megválasztott püspökre, mely alatt a gyülekezet a 37. dicséretet énekelte. 5. A felavatott püspök beszéde. 6. Karének. 7. Végének, a 179. dics. 10. verse.

b) A *Dunántúl*. A megválasztott püspök meghivatván a kerületi gyűlésbe, mindenekelőtte feleskettetett és a főgondnok által üdvözöltetett; aztán a püspök elmondta székkfogaló beszédét, mely után a legidősebb esperes üdvözölte az esperesek és lelkészek nevében, egy világi tanácsbíró pedig a világi elem nevében. Azután volt a felavatás a következőképpen: 1. A dunamelléki püspök u. n. avató beszédet tartott, a melyet az új püspökért mondott imádsággal rekesztett be. 2. Ekkor így szólt az avató az avatandóhoz: „És most lépj elő s térdelj le ez elkészített számolýra, hogy ker. egyházunk ős szokása s Krisztusnak (!?) és az apostoloknak rendelete és példája szerint kezeimnek fejdre vetetése által reád *adhassam Krisztus és az ő anyaszentegyháza áldását*. Melynek, hogy tanúi legyenek, felhívom a nagytiszteletű esperesi kart, hogy fölavatandó püspököt (!) a fontos pillanatban vegyék körül.“ Itt következett az áldás. Ennek végeztével így szólt a felavató püspök: „Állj föl s kezvedben a bibliával, ajkadon az ígével, szivedben hittel, bátorsággal és jóssággal indulj az elődbe kiszabott uton Dunántúli református egyházkerületünk felavatott Püspöke! Testvéri csókkal üdvö-

zöllek és fogadlak magyar református püspöki karunkba! És most felkérem a nagytiszteletű esperesi kart is, hogy mint én, úgy ők is kézfogással (!) foglaljanak magukhoz.“ 3. A már felavatott püspök mondott beszédet, imádsággal és áldással; aztán nyomban fogadta a küldöttségek tisztelgését a templomban.

c) *Erdélyben* az 1866-iki püspökváltozáskor nem volt sem avatás, sem iktatás, hanem a succedáló főjegyző egyszerűen beszéddel foglalta el hivatalát a közzsinton; aztán erdélyi szokás szerint, de már később, letette az u. n. homágiális esküt. Hogy 1866 előtt, hogy volt, arról értesítőnk hallgat. 1885-ben már volt avatás, a melyet a dunamelléki püspök végzett az erdélyi esperesek segédletével (!), úgy, hogy az avató püspök előbb imádkozott, aztán beszédet mondott, majd ismét imádkozott, végre a püspök és az esperesek a térdepelő felavatandónak fejére, egy-egy bibliai hely elmondásával, kezüket vetették. Egyebekről hallgatnak a forrásaink.

d) *Tiszáninnen*. 1. Rendes istenitisztelet tartatik. 2. A megválasztott püspök leteszi a hivatalos esküt, mely után: 3-or: Megtartja a beköszönő beszédet a szószékből. 4. A gyülekezet a 37-ik dicséretet énekl. 5. pont a kézrátétel, úgy hogy a térdepelő püspök fejére a helyettes püspök és az esperesek teszik kezeiket, mely alatt az áldást a helyettes püspök mondja. 6. Testvéri csók az esperesek részéről. 7. A kerületi főjegyző üdvözli a püspököt a kerület nevében. 8. Gyülekezeti ének.

e) *Tiszántúl*. A kerületi gyűlés testületileg vonúl a templomba, hol kar- és gyülekezeti ének után: 1. A megválasztott püspök imádkozik. 2. A főgondnok tudatja a választás körülményeit, a szavazatok mennyiségét s fölhívja a megválasztott püspököt az eskütételre. 3. Főjegyző által feleskettetik. 4. A püspök térdre borul és a 3 legidősebb esperes kezeit fejére téve a legidősebb esperes kezeit fejére téve a legidősebb esperes kérő s

Az országos mozgalom áthat a kollegium falain, a tanuló ifjúságot Széchenyi és Vörösmarty eszméi hazfiúi lelkesedésre hevítik s megérlelik benne a vágyat egy alapszabályokkal bíró önképző társulat alakítása iránt. Péczely kicsinylés helyett az élükre áll s nem törődik egyik-másik tanártársa azon vádjával, hogy a tanulók „kegyét hajhássza“ irányt ad az ifjúság nemes felbuzdulásának. Lelkesítő befolyása alatt az a tanuló, a melyet az iskolai törvények s évszázados tisztes hagyományok eddigelé nagyon is szigorú korlátok közé utaltak, lassanként nyíltan hozzá simul az új korszak szelleméhez, becsülni kezdi és megszokja az önkéntes szabad munkásságot s az iskolai tudományok mellett az önképzés feladatait is mind szebb eredményekkel gyakorolja. (L. Géresi Kálmán cikke a debreczeni ev. ref. főgymn. Történetében 1895.) Az önképző társulat ezen a czímen ugyan csak 1839-ben alakult meg, de mint olvasó-kör vagy társaság előbb tért nyit az önművelésre. Péczely buzdításul még 1828-ban kiadta a Pallas Debrecziná-t, majd midőn a nemzeti költészet és irodalom, meg a kor eszméi iránt még melegebbé válik az érdeklődés az ifjúság szívében, 1832-ben kizárólag debreczeni tanulók költői és írói termékeiből szépirodalmi zsebkönyvet indít meg Lant cím alatt. Ez a kis almanach, a mely 1835-ig összesen négy ízben jelent meg, valóságos Aurorája volt Debreczennek, s ha nem ütötte is meg nagy mintaképének a mértékét, a közönséges önképzőköri zöngeményeknél és szárnypróbálga-

tásoknál mindenesetre értékesebb darabot nyújtott olvasóinak. Kuthy Lajos, Török Pál, Baksay Dániel és mások társaságában ebben jelentek meg Nagy Imrének is legelső nyomtatott versei, még pedig a Lotti álmában és a Honvagy című költemények. Amaóban az inkább képzelt, mint valódi kedvesről zeng anakreontikus modorban, emebben szülőföldje felé szálló sohajtásait foglalja fegyelmezett jambusokba. Több költeménye ezekből az évekből nem maradt fenn, pedig sokat és sokfélét irogathatott, mert költői géniuszának Debreczenben is gyorsan híre ment. Bizonyára része volt azon tréfás hangú, gúnyos zamatú, diákköltészetben is, a mely Csokonai hagyományakép nagyban virágzott és suttyonba közkedveltségnek örvendett a coetusok lakói közt. Az effajta diák poezisnak egy 1834-ben szerkesztett Doromb című kézirat gyűjteményet ma is őrzik a kollegiumi nagy könyvtárban. Aligha tévedünk, ha ennek névtelen vagy álnevű poétái közt, akik drámát írnak a „kálvinista kispapok“ról, odát a tubakos pikszishez, sonettet a falusi kostaról, s akiknek lelkét a kolbász, fánk, derelye és vakáció, meg más efféle ritkán élvezett nyalánkságoknak csak elgondolására is költői ihlet szálja meg: lappangani véljük Nagy Imrét is. Alapjában komoly természetét különben is fel-fel derítette olykor a tréfának és humornak egy-egy sugára.

(Folyt. köv.)

áldó imádságot bocsát az egkek urához. 5. A főgondnok üdvözlő a felesküdt püspököt és a kerület pecsétét kezébe átadja. 6. Az esperesek, egyházmegyei gondnokok egyházkerületi tanácsbírák és jegyzők egymásután kezét fogják vele, mely alatt az orgona szól. 7. A püspök alkalmi beszédet tart, mely után a második legidősebb esperes üdvözlő. 8. A püspök a gyülekezetet megáldja. 9. Kar és gyülekezeti ének. 10. A kerületi gyűlés bekezdése után a püspök a gyűlésteremben fogadja az üdvözlő küldöttségeket.

Ha már most az öt kerület eljárását összegezni akarjuk, azonnal látható, hogy ez nem könnyű feladat a szanaszét ágazó szokásoknak sokfélesége miatt. A lényegét mégis körülbelől a következő pontokba foglalhatjuk. 1. Három kerületben, u. m. a dunántúli, a tiszáninneni és túli kerületekben a felavatás együtt jár az iktatással, olyan értelemben, hogy az avatási szertartás a gyűlés keretében volt beillesztve; két kerület részéről pedig hiányzanak az adatok, de nagyon valószínű, hogy ott sincs ez másképpen. 2. Három kerületben u. m. a dunamellékiben, dunántúliban és erdélyiben más kerület püspökét hívták meg az avatásra, a két tisztaiban pedig megelégedtek a kebelbeli esperesekkel. 3. Negy kerületben vagy a felavatás előtt, vagy a felavatás után beszédet mondott az új püspök; erre vonatkozólag az erdélyiből nincs adatunk. 5. Ugyancsak e három kerületben a kézzel írt az esperesek végezték, az erdélyiben az avató püspök és az esperesek, a dunántúliban egyedül az avató püspök, de az új püspök mindenütt térdepelt.

Egyéb részletekre nézve annyifélék a szokások, hogy előszámlások hosszadalmas ismétlésre vezetne.

Vélemény. Az az episkopális maradvány, a melyet az evang. reform. egyház a püspökavatásra vonatkozólag a Komjáti és Geleji Katona kánonok alapján megtartott és gyakorlatnak indított, ime, már mindjobban megtermi evangéliomellenes gyümölcsseit: a sokféle püspök-avatási czeremóniák közt eligazodni többé alig lehetséges. Sőt már odaig jutottunk, hogy a kerületek bizalmának első letéteményeseit, első tisztviselőit más kerületbeli püspökök avatják fel, mintha nálunk nem a kerület részéről jönne az elhívás és a megbízás! Püspökeinket, a szélesebb kormányzói tisztök mellett is „primus inter pares”-eknek nevezett lekipásztorokat, pápas püspökök módjára ordinálják prot. püspökök, most már nem is a kerület első tisztviselősegére, hanem egy új rendbe, a magyar reform. püspöki karba. Ezek azonban inkább csak kormányzati sérelmek, de van hitválsai is. Avagy nem ilyen-e az, midőn a felavatandóra nem a segítségül hívott szentlélek áradoztatják láthatatlan áldásait, hanem a felavató püspök adja mintegy láthatólag, saját kezeiből sáfárolva, tehát kézzelfoghatólag a Krisztus és az anyaszentegyház áldását! Ime, a kulcs hatalom, a legteljesebb pápas értelemben, teljes kigunyolásául hitvallási elveinknek!

Ilyen szomorú, sőt megdöbbentő tünetek közt, a sárospataki theol. akadémia tanári kara, hitvallási és kormányzati elveinkhez való hűségétől hajtva kimondja, hogy a püspökavatást, mint különben is hitvallási és kormányzati elveinkkel ellenkező szokást, megszüntetendőnek tartja.

Aztán minthogy a püspöki állás igen tiszteletreméltó volta mellett is csak kormányzati, közigazgatási állás: elégedjek meg mindegyik, magát reformátusnak tartó kerület arnyival, hogy megvalasztott püspökét, — mint ahogy az egyházmegyék az esperest, — tisztán közigazgatásilag, a közgyűlésben állítsa be a

hivatalába, felesketéssel, programbeszédének meghallgatásával és a kerület főgondnokától vagy főjegyzőjétől tartandó üdvözlő beszéddel.

Főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés! Hiszszük, hogy az előadottakban telet tettünk megbízásunknak. Most hát nincs más tisztünk, mint hogy azt a megbízást még egyszer megköszönve, véleményünket magunkkal együtt a főt. egyházkerület nagybecsű figyelmébe és joindulatába ajánljuk, kijelentvén egyúttal azt is, hogy hasonló megbízásainak a jövőben is mindenkor szíves igyekezettel teendünk eleget. Mély tiszteletünk őszinte jelentésével maradván Sárospatakon, 1897. október hó 1-én a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlésnek aláztos szolgálai

a sárospataki theol. tanári kar tagjai.

KÖZÉLETÜNK.

Lelkészi értekezlet.

A „Tiszavidéki lelkeszi kör” f. hó 2-án tartotta meg Miltótán rendes őszi értekezletét, melyet szokás szerint istenitisztelet előzött meg, hol F. Varga Lajos majtisi lelkesz építette aktuális, szépen kidolgozott s elragadó művészi erővel előadott egyházi beszédével a kör kevés számmal megjelent tagjait s a miltotai egyház összegyülekezett híveit.

Istenitisztelet után a kör tagjai s néhány vendég a helybeli lelkesz lakásán jöttek össze az értekezlet megtartására, melynek legfontosabb tárgya az egyházi adozásról, a belhivatalnoki fizetések rendezéséről s az egyházfentartási alapok létesítéséről szóló „Javaslat” tárgyalása volt. Igaz, hogy erre értekezletünk felhívást még nem kapott, de ismerve a szeptemberi szatmári egyházkerületi értekezlet idevonatkozó határozatát, miután 1898. májusáig, mikorra az értekezletek vélemények együtt kell lenniök, körünk más értekezletet nem tart, már most kívánt értekezletünk eleget tenni a hivatolt határozatnak.

A „Javaslat”-on mindössze is annyi változtatást óhajtottunk, hogy a személy-, illetve család-adóról szóló 2. §. a) pontjában világosan kitétéssék, hogy egy család évi adója 1 frt legyen akkor is, „ha abban a szüleken kívül 24 évet betöltött családtagok vannak is”; továbbá hogy a 2. §. b) pontjában állami adó helyett állami „egyenes” adó említessék; és végül a 10. § on ennyit, az egyház belhivatalnokainak és alkalmazottainak fizetése is évnegyedes, tehát négy egyenlő „előleges” részletben folyósítatik.

Általában és telje egészében örömmel üdvözölte értekezletünk a „Javaslat”-ot, s egy jobb hajnalát látja felvirulni annak mihamarabbira óhajtott életbe lépésével.

Tárgyaltattott s elfogadtattott néhány közérdekű indítvány is. Nevezetesen, hogy a lelkeszi állomások az egész országban egyöntetűen osztályoztassanak és pedig 600 frtig IV., 1000 frtig III., 1500 frtig II., 1500 frton felül I. osztályba; továbbá, hogy a szigorú vasárnapi munkaszünet a földművelési munkákra és az állami közhivatalokra is terjesztessék ki; és hogy a 15 krosz. tanítói nyugdíjintézeti hozzájárulásokat, — miután ezek fizetésében nemcsak ev. ref. szülék, hanem más vallásuak is, úgyszólva a község összes lakói osztoznak, az egyházak, illetve az egyes szülék helyett a község pénztára viselje.

Mindezen indítványok az egyházmegyei közgyűlés elé terjesztetnek azon kéréssel, hogy elfogadás után

a további szükséges lépéseket, illetve felterjesztéseket tegye meg.

Végül — miután a tanítói korpótlékoknak az állam által fedezését kérő folyamodványok beadási határidejeig már ez iránt intézkedhető egyh. megyei gyűlésünk nem lesz — értekezletünk felkéri az esperest, hogy e kérvények felszerelésére nézve körlevélben adja meg a szükséges utasítást, a kérvényeket magához gyűjtse össze s együtt tegye át a tanfelügyelőséghez.

Nem volna teljes tudósításom, ha föl nem említeném, hogy az értekezlet tagjait a helyi lelkész ifju kedves neje látta szívesen ebédre vendégül.

K

KÜLFÖLD.

Az amerikai ref. egyház bel- és külföldi missiói munkálkodásáról.

Azt hiszem, nem tévedek és túlzásba sem esem, sőt inkább általánosan elismert tényt erősítek meg, ha azt állítom, miszerint nincsen nép, mely a missió propagálására, Isten országa terjesztésének szent és dicső munkájára annyit áldozna, mint az angol nemzet; közelebről pedig nincsen egyház, mely e szent ügyet úgy felkarolna, mint az amerikai ref. egyház. Áll ez nemcsak viszonylagos, t. i. a népesség s a hívek vagyoni jólétét illető, hanem abszolút értelemben is.

Most, midőn az ev. szerint reformált amerikai egyház fennállásának 150 éves évforduló ünnepéjét letekemelő és magasztos módon ünnepli: nem lesz érdektelen e dicső multú egyház ebbeli, t. i. missiói munkálkodásának képen által tekinteni. Érdekel ez minket, magyar reformátusokat is, mert hiszen az ő nemeslelkűségöknek, áldozatkész jótékonyáguknak melegségét évek óta érezzük mi is. Szívünk hálara buzdul, ha megdölgünk, mennyi jót vettünk tőlük s mit köszönhetünk nekik. Ezenfelül tanulhatunk is tőlük ez irányban.

Ezúttal tehát — mondom — csak az *amerikai ref. egyház* missiói munkásságáról kívánok egyet-mást elmondani, más időkre tartván fel az alkalmat arra nézve, hogy a többi prot. felekezetek missiói munkásságáról is beszámoljak e lapok hasábjain.* A mező, melyről egy csokor virágot akarok szedni, így is roppant kiterjedésű, virágokban s gyümölcsökben véghetlen gazdag.

Az amerikai ref. egyház missió ügyét a 3 évenként összeülni szokott törvényhozó zsinat kebeléből 3 évre szóló mandátummal választott, felelősséggel csak a zsinatnak tartozó 2 nagy testület, u. m. a belföldi és a külföldi missióbizottság intézi. E bizottság felerészben a legelőkelőbb s legbuzgobb lelkészekből, felerészben e terhes hivatalra kellő idővel nem rendelkező lelkes világi egyénekből áll. Mindkét bizottságnak — a póttagokon kívül — 10—10 tagja van. Ők intézkednek belátásuk szerint új missiók felállítását, megerősödött egyházak önállóvá tételét, missionáriusok kihívását, iskolák létesítését s minden ügyet illetőleg, a mi a missiókra vonatkozik. Az ép ez évben Daytonban tartott zsinat előtt a missiók elnökei következő lelkesedésre ragadó, büszke kijelentést tehették: „az amerikai ref. egyház története soha sem mutathat fel korszakot, melyben az egyház nagyobb növekedést vett volna, mint a legutóbbi

* Köszönettel vesszük a mostanit s kérjük a továbbiakat is derék munkatársunk avatott tollából. Szerk.

évek alatt. Ezer és ezer tudatlanságba és sötétségbe süllyedt lelkek mentettek meg és adattak vissza az Evangéliumnak. Kopár mezők vetettek munka alá, terméketlenek látszó figefák oltattak be és tétettek nemes gyümölcs termésére képesekké. Nagy városok és vidéki központokban épügy, mint a legkisebb falvakban egymásután építettek fel Isten dicsőségének hajlékai és állítottak fel iskolák. De még sok gabona vár aratóra, még nagy területek vannak, melyeket egyházunknak a lelkeket megszabadító Krisztus nevében birtokába kell vennie.“

A *belföldi* missiói bizottság munkaköre kiterjed az Atlanti ocean partjától a Csendes tenger széléig, New-Yorktól San-Franciskoig, szóval az egész amerikai területre, kivéve Canadát, mely az angol egyház fenhatósága alatt áll. E bizottság hatósága alá a különböző bevándorlott nemzetiségű missionáriusok egész conglomeratuma tartozik. Vannak köztünk fehérek, feketék és veresek, magyarok, németek, tótok, csehek, indusok, szerescenek, olaszok, francziák, spanyolok, ifjak és idősök szép változatban.

De legyünk bár megannyira különbözők is nemzetiség, faj és nyelvi tekintetben, de egyek vagyunk, egyeknek kell lennünk a Krisztusban, kinek dicsőségét s a kegyelem országának terjesztését munkálni hivatva vagyunk.

A belmissiói bizottság a Chicagótól nyugatra eső részeken, melyek legnagyobb része ma is részben lakatlan puszta, részben a ker. civilizáció áldásaitól csak nagyon kevésbé saturált, mint Oregon, Nebraska, Utah, Indian territory évenként 4000 dollárt, a németek közt való missiómunkálkodásra (kik saját körükben is bírnak a mieinktől különálló bel- és külföldi missiói hatósággal) 8000 dollárt, magyar, cseh, tót és lengyel missiókra 6000 dollárt, szegénységgel küzdő kis egyházak részére templomépítés céljából nyújtandó kamatmentes kölcsönben 100,000 dollárt áldoz évenként. A mi azonban szeretők önzetlenségét mutatja, az az, hogy többet áldoznak más nemzetiségek egyházainak istápolására, mint a magukéira. Pedig az angolok között is van számtalan lelkész, ki valóban rászorulna egy kis missiói segélyre! A belmissió ma 101 missiót segélyez lelkésztartással évi 400, 600, sőt 1000 dollárig, a mi összevéve bizony csinos kis összeg. Nem kevesebb ugyanis, mint évenként 171,476 dollár, s mindezek kifizetése után a mostani 3 évi cyclus letelte után a missiópénztárban 1000 dollár felesleg maradt.

A *külföldi* bizottság — melynek elnöke jelenleg épen dr. Good, a magyar nemzetnek az a nagy tisztelője, ki elmúlt nyáron otthon is járt s meglátogatta Debreczent is — szintén nagy kiterjedésű mezőn munkálkodik, különösen óriási erőfeszítéseket tesz az Evangéliumnak a mennyei birodalomba és Japánba való bevitelére.

Az ellenségeskedés, az üldöztetés, melyet missionáriusaink úgy a kínai hatóságok, mint a köznép részéről tapasztalnak, csak edzi kitartásukat. Tekintve azonban az óriási költségeket, melyekkel ama messze tartományban csak egy missiói állomás fentartása is össze van kötve (pusztán úti költségére 1600 frtot adnak egy-egy miss. lelkésznek), természetes, hogy ez a bizottság a másikkhoz képest elenyésző kicsiny számokkal dolgozik, érteve nem a költségvetést, hanem a missiói állomások mennyiségét. Chinában öt állomást, Japánban négyet tartanak fenn, mindenütt iskolákkal kapcsolatban. Leánynevelőjök a mult évben a bensülöttek fanatiz-

musának esett áldozatul, míg tanítót hármat képesítettek, illetve láttak el oklevéllel.

A kitartó munka eredménye az, hogy a japáni ker. férfiak és nők nagy áldozatkészséggel megvetették alapját a Tohoku-Gakuin-nak, vagy a japán ref. papképző-intézetnek. Nem diadalmas hódítása ez az evangelium szellemének? A japán ref. iskolákba évenként 170, a kínaiakba 200-on felül járnak növendékek. Mit fognak ezek az ige diadalaért tenni, ha élő kövekké lesznek az anyaszentegyház épületében! Amerikából Chinaba és Japanba évenként 15,000 példány angol egyházi ref. lap expedíratik leginkább ingyen való szetosztás czéljából. Főlemelő dolog tudni, hogy egy converta chinai, megalázva magát a Kr. tudománya előtt, 25,000 dollárt ajánlott egy chinai ref. főiskola építési alapjára. A külföldön letesített missio állomások évenként 16,000 dollárba kerülnek az am. ref. egyháznak.

Íme, ezekben tárul elénk az amerikai hivatalos ref. egyház aegise alatt folytatott missioi munkásság. Jegyezzük meg, a ref. egyház az amerikai protestántizmusnak egy töredeke, a nagy prot. felekezetek, presbyteriánok, metodisták, baptisták mellett számbelileg s hívei vagyoni állását tekintve is alig jöhet összehasonlításba, oly kicsiny. És e parányka, de eleterős egyház mire képes a legnemesebb és legkeresztyénibb munkálkodás, a missioi munkásság terén!

A többi, nagy prot. felekezetek e némbeli tevékenységéről majd egy más alkalommal.

Cleveland (Ohio), 1897 okt. 30.

Harsányi Sándor,
ev. ref. missioi lelkész.

IRODALOM.

Könyvismertetés.

Gileád balzsama. *Imádságok református keresztyének számára.* Írta **Tóth József**, nagyvárad. ref. s.-lelkész. Nagyvárad. Szerző sajátja. 1897.

Ismét egy új, magánhasználatra írt imádságos könyv jelent meg és pedig református lelkésznek tollából. Volt már alkalmunk egy másik ilyen könyvecske ismertetésekor elmondani, hogy örvendetes jelenségnek tartjuk, ha azok, kiknek az ilyen művek írásához lehetőségük van, kilépnek munkáikkal világ elé, hogy tanítsák iniádkozni a fáradt, az Istenhez vágyódó lelkek seregét. Bizonyos dolog az, hogy minden ilyen írónak első sorban megvan a saját olvasóköre és közönsége, mely őt ismervén, szereti, becsüli és műveiben gyönyörködik, s annál jobb aztán, ha ez az olvasókör és közönség mindinkább tágu, hogy az illető lelkének gondolatai, szívének ihletett érzelmei mind nagyobb és nagyobb körben járják át másoknak a lelkét, másoknak a szívét is.

A kezünk alatti kis imádságos könyv szerzője nem ismeretlen ember már egyházunkban. Ő szerkeszti nevezetesen az „Ébresztő” című református néplapot, melynek értékéről gondolkozhatnak különbözőképen az emberek, de abban bizonyára mindnyájan megegyeznek, hogy nem közönséges munkaerő, írói képesség és tehetség, másoldalról pedig mindenestre nemes ámbíció szükséges egy ifjú segédlelkész részéről valamely ilyen irodalmi vállalat megteremtéséhez és fentartásához. — Üdvözljük hát a szerzőt, a most már körös-ladányi lelkészszé megválasztott ifjú munkást, ezen új műve megjelenése alkalmából.

„Gileád balzsama” a címe a kezünk alatt levő imádságos könyvnek, mely 155 lapon 9 köznapi reggeli, 4 köznapi esteli, 28 különböző alkalmakra írott, 17 ünnepi és vasárnapi, tehát összesen 58 imádságot tartalmaz, melyeket megelőz egy mélyenjáró érzéssel írott költemény, a szerzőtől saját feleségéhez írva, mint a kinek ajánlot a ezen. művét.

Mindenekelőtt óhajtjuk kifejezni a könyv találó címe fölötti meglepedésünket. Gileád balzsama, melyről Jeremiás, az ő profecziás könyveben három helyen is megemlékezik (VIII. 22; XLVI. 11; LI. 8), mely fontos kereskedelmi eszköz volt (1. Mozes XXXVII. 25), melyet Nagy Sándor korában az ezüst értékenel kétszeres többlet erőnek becsültek föl: hatalmas gyógyerővel birt különböző betegségek leküzdésére. A kép tehát, ha ugyan ezen imádságokkal a lélek fájó sebeinek gyógyítására jól lehet hatni, egészen megfelelő és tökéletesen találó.

És pedig úgy látszik, hogy szerző ezen ő imádságainak írása közben különösen a betegek vígasztalására volt tekintettel. Feleségéhez írt s mintegy előszó gyanánt szolgáló költeményében ennek betegségről ír s tényleg úgy látszik, hogy a betegek számára írt imádságait annak betegsége idején, mélységes fájdalomtól áthatva, mintegy szíve verével írta. A köznapi reggeli imádságok között kettőt, a köznapi esteliek között egyet, a különböző alkalmakra írottak között tizenegyet ad a betegek, vagy a betegek ágya mellett szomorkodók szájába, s a mit ilyen imádságos könyvekben még nem is láttunk, imádságot mondat a halottvirrasztokkal is.

Az imádságok közül 9-et versben írt. Megvalljuk, nem szeretjük a versben írt imádságokat, mert azok hallgatása közben áhítatunk odavész az arra való ügyelés közben, hogy miképen is sikerülnek hát az előttünk imádkozónak versméretei és rímei. Ámde a magánhasználatra írott imádságoknál ez a tekintet teljesen elesik, mert hiszen ilyen esetben az imádkozó lélek akár perczeig is elmerülhet az imádság egyes gondolatai, vagy kifejezései szépségének csodálásában, s ez az áhítatot nemcsak hogy nem zavarja, de talán még fentebb hangolni is képes.

Kár, hogy nem ügyelt kellőleg a szerző munkájának sajtó alá korrigálása alkalmával, hogy ne maradjon benn művében az az elég sok pontozási és különösebb értelemben vehető sajtóhiba, mely a különben igazán díszes kiállítású és szép nyomású művet értékében kissé alább szállítja.

Kár, hogy a különben olyan gyakorlott tollú stylist megengedi, hogy művébe becsúszzék pár ilyen nehézkes menetű, vagy nem imádságokba való szavakkal megterhelt mondat is: „Bizony a Te gondviselésed és segedelmed nélkül az én magát olykor túlbecsülő minden emberi erőm csak tehetetlenség” (30. lap); „A mi tisztünk a letűnt időkért hálát rebegni Te néked, az élet és halál szabados urának, a hányszor a létel emberileg kimért határköveinél megállnak lábaink” (30. lap). Nem hiszem én azt, hogy ezt a két gondolatot világosabb szerkezetű mondatokban és szavakkal is ki ne tudta volna a szerző fejezni.

Jó lélekkel mondhatom azonban, hogy az ilyen kifogásolás alá eshető mondat avagy szó fehér hollószámba megy Tóth József ezen művében.

Mélységesen járó, de egyszersmind magasan repülő szellem, bibliai iz és zamat, tiszta, nemesen egyszerű nyelv, Isten előtt való megalázkodás, más oldalról pedig atyai kezének bizalommal való megfogása jellemzik Tóth Józsefnek ezen, sokszor költői ihlettel írt

imádságait. Jól esik tapasztalunk ezeknek azon jó tulajdonságát is, hogy nincsen tán az egész munkában egyetlen mondat is, vagy mindenesetre nagyon, de nagyon kevés van olyan, a melyben a szerző ne mindig direkt Istenhez beszélne.

A ki tehát imádkozni akar csöndes otthonában, s imádkozni akar szívének mélyéből, lelke rejtekében: az szerezze meg ezen kis imádságos könyvet, és ha fáj a szíve s a lelke sebezve, enyhületet talál „*Gileádnak balzsamában*.”

Ismételten üdvözljük szerzőt ezen munkájáért s meleg szeretettel ajánljuk azt t. olvasóink s általuk az ilyen könyvek iránt érdeklődők szíves figyelmébe.

A mű ára nincsen jelezve. Ugy gondoljuk, hogy legjobb lesz azt a szerzőnél, talán még mindig Nagy-Váradon megrendelni.

— Csiky Lajos.

Előfizetési felhívás.*

Tizenhatsz esztendő óta támaszkodva adjuk ki a ránk jövő télen protestáns népünknek régi jó ismerősét s kedves téli vendégét: a Téli Ujságot, hogy folytassa ama nemes és jó munkát, a melyet annyi esztendőn át már kipróbált hűséggel végezett. Azon időben keresi fel ez a kis lap magyar protestáns közönségünket, a mikor az ének szavai szerint „tűz mellé, házba szorulunk”, hogy a külső munkától való pihenés napja alatt tanulságos közleményeivel előbb vigye a jöbön buzdítsa tiszta erkölcsök követésében s erősítse anyaszentegyházunkhoz való hív és rendületlen ragaszkodásban; az élet változatos eseményei közt pedig vigasztalja és bátorítsa. E nagy és nemes cél eléréséhez végett megvilágosítja a Szentírásnak egyes nevezetesebb helyeit, közöl bibliái képeket, a mindennapi életből vett hasznos és tanulságos ébeszéléseket; továbbá megismerteti egyházunk multjának nevezetesebb eseményeit, hogy a multon okulva, annál nagyobb buzgósággal munkáljuk a jelent s jövőt. Ez esztendei év folyamán különösen a Gályarabok szomorú történetét fogja hozni olyan részletesen ébeszélve, a mint még eddig népies nyelven nem volt. E mellett a világ folyásáról, országunk dolgairól is elmondunk egyet-mást; továbbá közlünk említésre méltó híreket s hasznos tudnivalókat.

Felkérjük annakokáért lelkésztársainkat, egyházunk buzgó tanítóit s tisztos presbytereit, hogy nemes és jó munkánkban lapunk terjesztése által legyenek segítségünkre. Lelkésztársaink hirdessék ki a szószékről, mely eddig is hasznosnak nyilvánult; tanítóink a küldött mutatószámokat osszák ki tanítványaik között; presbitereink pedig ajánlják rokonaiknak és ismerőseiknek, hogy terjedvén e lap, vele együtt terjedjen közöttünk Istennek országa is. Hogy pedig az egyes gyülekezetek szegény sorsú tagjai is olvashassák lapunkat, ez évben az előfizetők száma szerint a következő kedvezményeket határoztuk adni:

10	egy csomóban küldhető péld. után	1	ingyen péld.
20	”	”	”
50	”	”	10
100	”	”	25

A lap 13 számban jelenik meg, december, január s február hónapokban, minden héten szerdán. Minden szám egy-egy szép képet hoz. Az 5-ik 10-ik s 13-ik nyolcz, a többi négy oldalon.

* Különösen ajánljuk támogatás és terjesztés végett a lelkészek s általában hitfeleink figyelmébe s jóakaratu buzgalmába.

Szerkesztő.

Előfizetési ára 26 krajczár, ha egy csomagban legalább 10 példány küldhető; kevesebb számú példányoknál azonfelül 13 krajczár postaköltség fizetendő. Előfizethetni a mellékelt postautalványon; Hornyánszky Viktor könyvkiadónál Budapesten.

Budapest, 1897. november hó. Kiváló tisztelettel vagyunk:

Budai János,

b.-büszörnyei ev. ref. lelkész,
szerkesztő.

Szabó János,

békés-bánáti ev. ref. esperes, s a
„Vallásos Iratok Terjesztő Egyesület”
elnöke.

Lapunk legutóbbi számában megemlített munkákon kívül beküldettek még szerkesztőségünkhöz a következők:

6. **Emlékkönyv.** A magyar nemzet ezeréves fennállásának évfordulóján tartott ünnepélye alkalmából kiadta a *mármaros-ugocsa ev. ref. egyházmegye*. Szerkesztette *Biki Ferencz*, e. m. papi főjegyző. A tiszta jövedelem az egyházmegyei gyámpénztár gyarapítására fordítottik. Nagy-Szöllős, 1897. — Elismerésre méltó dolgot cselekedett az egyházmegye, mikor e minőségében is megülte ama nemzeti nagy ünnepet és a mikor azt ebben a füzetben meg is örökölte. A szerkesztő előszaván kívül tartalmazza e füzet az ünnepi istenitisztelet leírását, a mely Nagy-Szöllősön mult évi szept. hó 16-ik napján folyt le; a *Csernák István* esperes imáját, *Biki Ferencz* főjegyző egyházi beszédjét és utóimáját, melyek mind érdemesek a megörökítésre. Azután a díszgyűlésen mondott beszédek vannak közölve, nevezetesen *Csernák István* esperes megnyitó imája és beszéde, *Várady Gábor* nagyszabásu ünnepi beszéde; a közebeden mondott hangulatteljes felköszöntői *Csernák* esperesnek a királyi párért, *Szentpály Istvánnak* a hazáért s *Szikszay Zoltánnak* *Kiss Áron* püspök úrért. Végül méltó záradékát képezi a füzetnek *György Endre* „Katholicismus és nationalismus” cz. alatt tartott eszmékben gazdag, szabad előadása, a melyet érdekességénél fogva szélesebb körben is kívánatos megismerni, miért is e közleményt lapunkba alkalmilag átveszszük mutatóványképen a füzetből, melyet a jótékony célra való tekintetből is ajánlunk t. olvasóinknak. Ara 60 kr.

7. **A lélekzészről.** Székfoglaló értekezés. Felolvasta *Török Péter*, a természetrajz és földrajz tanára, a debreczeni ev. ref. főiskola gymnasiumába történt beiktatása alkalmával. Annak idejében méltattuk a szakavatott dolgozatot, mely a főgymnasium Értesítőjében is megjelent.

8. **Protestáns Szemle.** IX. évf. 8. füzetét tartalmazza: a kassai első református templom történetét (első közl.) *Révész Kálmán* avatott tollából; továbbá *Unio-törekvések* a negyvenes években, lic. *Rácz Kálmántól*; a reformátusok üldöztetése Szatmármegyében (első közl.) *Berey Józseftől* s *Jézus hegyi beszéde* cz. közlemény befejező részét dr. *Frdős Józseftől*. A füzetet a szokásos Irodalmi Szemle zárja be.

9. **Reformok és reformtörekvések a külföldi házassági vagyongajok terén.** Tanulmány az összehasonlító magánjog köréből. Irta dr. *Kolosváry Bálint*. A kitűnő képzettségű ifjú szerző, kit nemrégiben sub auspiciis regis avattak doktorrá a kolozsvári egyetemen (fia dr. *Kolosváry Sándor* egyetemi tanárnak, ref. egyházunk kiváló munkásának), e füzetben is széleskörű tájékozottságról tesz tanubizonyságot s azért a szakkörök figyelmét méltán megérdemli.

10. **A Sárosvármegyei Jótékony Nőegylet múltja és jelene.** E czimen dr. *Horváth Ödön* eperjesi jogakadémiai dékának, az említett emberbaráti egyesület

titkáranak tollából egy 432 lapot tartalmazó kötet hagyta el a sajtót, a mely az 1861-ben alakult és jelenleg oly elismerésre méltóan működő nemes egyesület multját teljes részletességgel tárja az olvasó elé, sőt felkarolja mindazokat a figyelemreméltó emberbaráti mozgalmakat, a melyeket Sárosvármegyének és különösen Eperjes sz. kir. városnak e századbeli élete felmutat. Különösen figyelemreméltó a munkának az a része, a mely a vármegye és a város történetében a szabadságharcz korszakát mutatja be az emberbaráti eszmék szempontjából s a mely több érdekes adatot igyekszik megóvni az elfeledéstől. A munka az egylet megbízásából az országos ezredéves ünnepélyek alkalmával készült s a 4 képmelléklet az egyleti czélok körül buzgólkodó tisztviselőket, valamint az egylet ujonnan épült árvaházát tünteti fel. A munkához csatolt betűrendes névjegyzék tanúsága szerint a műben közel 800 egyénről történik említés. A mű kiállítása Kósch eperjesi könyvnyomtató-intézetének valóban becsületére válik. A meleg ügyszeretettel megírt munkának megszerzését szívesen ajánljuk az emberszeretet ügye iránt érdeklődőknek. Ára 3 frt. Az elárusításból befolyó összes jövedelem az egylet javára esik. Az előfizetési pénzek Kósch Árpád egyleti pénztárhoz (Eperjesre) küldendők.

ADATOK

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

57. A nagykeréki ev. ref. egyház vázlatos története.
(Folyt. és vége.)

A legrégibb díjlevelek 1823 febr. 14-én állítottak ki. Prédikátor fizetése: Kézpénz 34 Rfrt. Minden ágytól egy öreg véka búza, ugyanannyi alj gabona, ennek tertialásából fizetődik a Rectornak 13 köből és egy véka búza s ugyanannyi alj gabona, ha valami ezen tertialisból megmaradna a Rector fizetésén felül, az az Ekklesiáé. Két fordulóban 26 köblös föld, melyből 5 öreg köblöst kétszer megszántanak, a T. Predikátor magvával bevetik. Kaszálló van két fordulóban, melynek lekaszállására ad a Hejség 20 kaszást, a mit ezek lekaszálnak feltakarják s behordják, a mi a husz kaszástól megmarad, annak lekaszálltatása s behordtatása magát a T. Predikátort illeti. Nyolcz szekér tűzifa. Minden tehéneknek egyszeri fejés teje. Minden gyalog ember 16 kéve nád. Négszeri örletés vizi malomban elegendő. Stóla. Kévékás kenderföld, ennek háromszori megszántása elvetése. Házután való kaszálló két ember vágó. Dinnye föld szántás. Kétköblös tengeri föld.

Mester fizetése: Kézpénz 14 Rfrt. Buza és alj buza mindenik 13 köből 1 véka. Két fordulóban 13 köblös föld. Az ekklesia 2 köblös földet megszántat s a rector magvával beveteti. Kaszálló 4 ember vágó, minden munkája a rectoré. Két kerülő coquia, vagy a helyett 2 garas. Négszekér tűzifa. Minden gyalog ember 8 kéve nád. Egy köblös tengeri föld megszántatása s a maga magvával bevetése. Minden iskolába járó gyermek 1 véka buza s fél véka alj gabona. Didactrum a canon szerint. Stóla. Egyvékás kenderföld s ennek háromszori megszántatása. Négszeri örletés.

Leányok tanítója fizetése. Egy esztendőben ad az ekklesia egy köblös földet, háromszor megszántatja, az azt követő esztendőben van 6 vékás földje ennek egyszeri tavaszi szántása, a harmadik esztendőben föld nélkül van és ez így megy continuative. Egy lánctalja

kaszállót vált az Ekkla. Két szekér tűzifa. Minden oskolába járó gyermektől egy véka buza, $\frac{1}{2}$ véka alj gabona. Egy köblös tengeri föld, ennek megszántása. Kétszeri örletés. Egyvékás kenderföld háromszori szántással.

A véka melylyel a belső személyek fizetődnek 37 és $\frac{1}{2}$ ittzés.

A fentebbi díjlevelek 1857-ben a tagosítás, majd a szolgálmányok és termény fizetések kézpénzzel megváltása által módosulván, a most érvényben és gyakorlatban levő fizetések a következők:

A lelkész évi fizetése:

1. Kézpénz	34 frt — kr.
2. Minden ágytól egy öreg véka buza	270 " — "
3. " " egy öreg véka zab	135 " — "
4. 83 hold föld egy tagban à 6 frt	498 " — "
5. Szolgálmány váltáság 136 frt 30 kr., két öl fa váltáság: 36 frt	172 " 30 "
6. Stóla	120 " — "
Összesen pénztértékben	1229 frt 30 kr.

A kántor fitanítóé:

1. Kézpénz és coquia váltáságban	73 frt 50 kr.
2. Termények áraban	106 " 01 "
3. 16 kat. hold és 52 öl föld bérleti ára	240 " — "
4. Fa, örletés és szolgálmány váltáság	47 " — "
5. Tandij pénztértékben	233 " 93 "
6. Ismétlő iskolások tanításáért a községtől	25 " — "
7. Stóla	45 " — "
Összesen pénztértékben	770 frt 44 kr.

A leányok tanítójaé:

1. Az egyháztól, mit évnegyedenként előre pontosan kikap, kézpénz	375 frt — kr.
2. Ismétlő iskolások tanításáért a községtől	25 " — "
Összesen pénztértékben	400 frt — kr.

Lelkészek n. ei. Az 1-ső db. anyakönyvben található bejegyzés szerint: „A nagykeréki reformatá szent Ecclesia Lelkipásztorainak nevei így következnek az 1711. esztendőtol fogva:

1. T. Wári Gábor, ki Nagyszántón holt meg és ugyanott temettetett el.

2. Tiszt. Bicskei István.

3. Tiszt. Szendrei István, ki innen Nyüvedre vitetett.

4. Tiszt. Berényi Mihály, ki a debreczeni collégyumból hozatott, Sas-ra vitetett és ugyanott meg is holt a pestisbe.

5. Tiszt. Solymosi György úr, Hodosról hozatott és ugyanoda visszavitetett és ott meg is holt Esperességében.

6. Tiszt. Győri János úr, Hodosról hozatott, Száldobágyra vitetett és ott el is temettetett.

7. Tiszt. Halász István úr, új Academicus, Borsra, onnan Harsányba, onnan Csökmőre vitetett és Nagyváradon a Borbély keze alatt megholt és ugyanott el is temettetett.

8. Tiszt. Marjai Pál úr, bihari rectoráságból hozatott, innen akadémiákra vette útját, lett bihari, annak utánna sasi prédikátorra. Kovácsiban temettetett el.

9. Tiszt. Szentesi István úr, H.-K.-Pályiból hozatott, innen Ártándra vitetett és ugyanott el is temettetett.

10. Tiszt. Komáromi Sulye Dániel úr, B.-Szent-Mártonból hozatott, Jenőbe, onnan Harsányba, Zsadányba vitetett, a hol el is temettetett.

11. Tiszt. Sulyok József úr, Tenkéről hozatott, H.-K.-Pályiba vitetett.

12. Tiszt. Fodor János úr, H.-K.-Pályiból hozatott, Darvasra vitetett, onnan Ugrára, onnan Fugyiba, az hol el is temettetett.

13. Tiszt. Szokolai István úr, Püspökiből hozatott és ugyanott 1792. esztendőben szüretkor megbetegedvén, megholt és el is temettetett.

14. Tiszt. Naszályi András úr, Telegdról hozatott, innen Hodosra vitetett.

15. Tiszt. Wáradai Fekete József, hozatott Hodosról és vitetett Ugrára 1806 ápril 21.

16. Tiszt. Mozsonyi Sámuel, hozatott Bojtról 1806 ápr. 25. Ugyanitt meg is holt 1837 ápril 3-án, Szűcs Pál káplánságában.

17. Tiszt. Takács Dániel, hozatott 1837 máj. 2-án Szaládról, ugyanitt megholt 1842 szept. 15 én.

18. T. Gaal Imre, rendes pappá lett egy évi helyettes papsága után, 1844. év márcz. 21 én s megházasodott 1844 szept. 16. napján, elvevén Ónodi Szabó Agnest Henczidáról (eddig sajátkezű bejegyzés). Volt egyházmegyei tanácsbíró 1868-tól 1881-ig, a mikor esperessé választatott, de ezen hivataláról 1885 márczius havában lemondott. Meghalt 1890 febr. 23 án, 76 éves korában, 46 évi papsága s 3 és fél évi esperessége után.

19. Szabó Karoly, 1890 okt. 24-től most is lelkészkedik. Lakott 1867—69-ig H.-K. Kovácsiban, 1869—1885-ig Ártádon, 1885—1890 október 24-ig Csökmön. Volt egyházmegyei jegyző 1868-tól 5 évig, közpénztárnok 1873-tól 5 évig, lelkészgyámoldai pénztárnok 1878-tól 3 évig, egyházmegyei tanácsbíró 1881-től 4 évig. 1885 márczius 17-én esperessé választatott s azóta ezen tisztiséget viseli.

Rectorok, fitanító-kántorok nevei: Furulyás János. Balog Sándor. Bartha István. Oláh Mihály. Szabó Pál, ki 1857 márczius havától működik.

Leánytanítók nevei: Kis István. Harmati Mihály. Lada Péter 1862. Dolinai Miklós 1863. Nagy Gábor 1864. Alföldi János 1865. Csató Péter. Szathmári Karoly. Pataki László. Nemes Sándor. Szakács János. Balog Beniamin. Kis Lajos, ki 1891 május havában halt meg, a ki bár mint asztalosmester lépett a tanítói pályára, az olvasás, írás, főként pedig a számolás tanításában rendkívül jó sikert mutatott fel folytonosan. Bíró János, 1892 okt. 2—1893 szept. 1-ig. Juhász Sándor, 1893 szept. 1-től 1894 szept. 1-ig. Szűcs Kálmán 1894 szept. hótól 1895 szept. 1-ig mint ideiglenes, attól fogva mint rendes tanító működik.

Leltár. I. A templomban, szentdények és úrasztali szerelvények. 1. Egy négyszögletes ezüst tányér aranyozva 1617-ik évről a somlyói Báthory család czimerével. Ajándékozta Anna Báthory de Somlis.

2. Egy aranyozott nagy ezüst kehely.

3. Egy e kehelyre illő aranyozott misés ezüst tányér. Mind a kettőt iktári idősb gróf Bethlen István ajándékozta 1631-ben.

4. Egy felírás és évszám nélkül való ezüst pohár, aranyozott széllel.

5. Egy nagy czin kanna, egy nő és egy szarvas pontozott képével. Bethlen Katalin ajándékozta 1669-ik évben.

6. Egy nagy czin kanna ugyancsak gr. Bethlen Katalin ajándéka 1635-ik évben.

7. Egy nagy czin kanna 1733-ik évről.

8. Egy ön keresztelési kanna tállal évszám nélkül.

9. Egy felirat és évszám nélküli kisebb czin kanna.

10. Egy ezüst aranyozott cifráju fedeles kanna, mely a rajta olvasható latin felirat szerint a Kenderesi egyháznak lett volna ajándékozva, de a készítője Johannes Hodossy senior a nagykereki ádami és ártándi birtokot vegyes királyi adománnyal megvevén, mint földes ura, a nagykereki egyháznak ajándékozta 1742-ben.

11. Ugyancsak Hodossy János ajándékozott 1742-ben egy szoszék takarót gazdag ezüst sodrott rojttal környezetten, vadgalamb színű selyemből, közepén a Hodossy család festett czimerével ellátva.

12. Ugyanaz, az úri szent asztalra egy vadgalamb színű és szinte sodrott ezüst rojttal környezett felső-takarót ajándékozott.

13. Egy színes lenvászon abrosz, négyszögletén varrott színes virág, közepén színes rák alakú himzéssel, név és évszám nélkül.

14. Egy kopott fehér pamut dbrosz, körül viseltes arany csipkével, négy szögletén rózsát és tulipánt ábrázoló arany himzéssel, évszám és év nélkül.

15. Egy fehér abrosz, négy szögletén és két középreszén szép művü hálóra himzett virággal.

16. Egy fehér vászon abrosz, közepén csipkével összefoglalva, évszám és név nélkül.

17. Egy fehér sáhos abrosz.

18. Egy kamuka abrosz fehér kopott csipkével.

19. Egy kenyér takaró fehér gyolcs kopott csipkéjű kendő Dózsa Sára és fia Ákos András ajándéka 1859.

20. Felső terítő az Úrasztalára, kék selyem rojttal körül, aranybetűs felirata: Kovács Beniamin és felesége Kolláth Sára 1872.

21. A szoszékre terített fekete posztó rojttal, ajándékozta Szabó János özvegye Nagy Juliánna.

22. Zöld habos selyem szoszék takaró arany rojttal s arany himzésű felirattal: „Ha Isten velünk, ki ellenünk?” Pappszász Lajos özvegye Menszáros Eszter földbirtokos Úrnő ajándéka 1885.

23. Egy szent asztal, kettelé nyíló ajtóval szekrény-szerűleg kiállítva. Készítette: Csanády Imre nyug. huszár kapitány özvegye Dékány Mária földbirtokos úrnő 1838-ban.

24. Két persely, fából.

25. Egy szép kalotai varottas úrasztali terítő legfelül: „Isten dicsőségére, Gaál Imre emlékére 1890.” ajándékozta özv. Gaál Imrené Ónody Ágnes.

26. Egy fekete posztó szoszék takaró rojttal, gyász esetekre, fehér himzett betűkkel, következő felirással: „II. Moz. XII.: 33 i Mindnyájan meghalunk. Ajándékozta Ertsey Dezsőné szül. Bige Irma 1894.”

II. A toronyban. 1. Két régiebb harang, mindeniket Hodossy János ur öntette 1755-ben.

2. Egy 610 kiló súlyu nagy harang, mely a Nagy-Sándor földmives által 1873-ban harangra hagyományozott 600 forintból és kamataiból öntetett Budapesten s 1884. szept. 24-én a toronyba elhelyeztetett.

3. Egy óra, melyet 1873-ban kis utczai Sipos Mihály földmives készített a maga költségén 600 forintért.

4. A torony előtti léczes kerítés, mely 1891-ben a Szabó Károly lelkész által azon célra adott 20 frt és Merzsány Elek gondnok által adott 10 frtból készített.

III. A lelkési lakon: Egy festett szekrény, kettelé nyíló ajtóval. Egy kis zárnélküli láda 1760-ik évről. VI darab anyakönyv, 1741-től a mai napig. III darab körleveles jegyzőkönyv. II darab presbiteriális jegyzőkönyv. Egyházkerületi jegyzőkönyvek 1861-től. Egyházmegyei jegyzőkönyvek 1870-től. Konventi jegyzőkönyvek 1884-től, az évenként küldött példányok.

IV. A gyűlésteremben: Egy szekrény. Két asztal, 5 szék, 3 deszkapad. Tintatartó. Adóösszeírási könyv.

V. Mindkét iskolában: az iskolai szerelvények és iskolai és vezérkönyvek évenként változó ieltár szerint.

VI. Alapítványok: 1. Menszáros-alapítvány „Gyermek-kert” céljára. 1874-től 1886-ig kellő felügyelet

nélkül, 1886-tól Takarékpénztárban gyümölcsöt tetik : 853 frt 50 kr.

2. Kazinczy-alap, árva gyermekek felruházására. 1860 apr. 29-én Gaal Imre lelkész kezdeményezésére az itten lakó Compossessor urak és a nép adott össze 40 frtot. 1886-ig ezen alapítvány is csaknem feledésbe ment, az 1. szám alatti Menszáros-alappal együtt a lelkész kezelte, használta. 1886 óta esperesi felügyelet alatt kezelte takarékpénztárban 533 frt 35 kr.

3. Szegény-pénztár jelenlegi állaga	89	72	"
4. Gyermekek	71	62	"
5. Harang	217	61	"
6. Orgona	91	99	"
7. Hagyatéki	30	—	"

Az egyház felügyelete alatti
6 alapítvány összege 1034 frt 29 kr.

A hat utolsó alapítvány 1891-ben vette kezdetét, mert bár a régebbi időben az egyháztanács határozatilag kötelezte a kereszteseket, házasságok és elhaltak bejegyzése alkalmával, az érdekelt feleket 10—10 kr. befizetésére, sőt később, hogy a nehéz helyzetben levő egyház gondnoka és lelkésze az így begyűlendő pénzt el ne költhesse, e célra perselyt készített, a melybe maguk a fizető felek szokták betenni a 10 kroat: mégis 1890 október 24-én a mostani lelkész „a perselyben” egy fillért sem talált!

VII. *Ingatlan vagyon.* A belhivatalnokok földjavaldalmazásán (90 hold s 275 □ öl) kívül az egyház birtokában 13 hold és 239 □ öl föld van, azonban ebből is 3 hold és 1570 □ öl temető, a minek évenként csak néhány forint haszna van. Így belhivatalnokai fizetését és más évi szükségleteit, a melyek az 1895/6. évben 4691 frt 27 krban voltak előirányozva és pár forint leírásán kívül mind be is szedettek, súlyos adóteherrel fizetheti. Az évi adó kivettük: párbér, szolgálmányválság, közalap és minden adóforint után 23% czímen. A kinek tanköteles gyermekei vannak, az még külön tandíjat is fizet.

A legkisebb évi adó egy pár után — tandíj nélkül — 3 frt 45 kr, a legnagyobb 68 forint. Az egyház adóssága 1800 forint, mit évenként törleszt.

Az egyház 1896. évi statisztikai adatai: 1. Született törvényesen: fi 27, nő 30, együtt 57; törvénytelenül fi 3, nő 4, együtt 7; összesen: fi 30, nő 34, együtt 64. 2. Házasságok tisztán 10 pár, vegyesen 1 pár. Esketési díjat nem fizetett 4 pár. 3. Meghalt: fi 13, nő 20, együtt 33, szaporodás: fi 17, nő 14, együtt 31. 4. A lelkek száma összesen a szaporulattal: fi 726, nő 734, együtt 1460. 5. Mindennapi iskolakötelesek: fi 90, nő 75, együtt 165. Ezek mind fel is járnak. 6. Ismétlő iskola kötelesek: fi 30, nő 26, együtt 56. Ezek közül iskolába feljár: fi 15, nő 15, együtt 30, nem jár: fi 15, nő 11, együtt 26. 7. Konfirmáltak: fi 15, nő 15, együtt 30. 8. Urvacsorával éltek az egész év folyamán: 1246-an. 9. Kegyes adakozások történtek: a) május 20-kán báró Königszvarter Herman az iskolás növendékeknek az ezredév alkalmából meg vendégelésére: 100 forintot adományozott. b) Lelkész a hagyatéki pénztár nevelésére: 5 frtot, a konfirmáltaknak bibliára 4 frt 50 krt. c) Urvacsorához kenyeret és bort adományoztak: husvétkor tek. Vengrinczky Gyula kődombi gazdatiszt úr és neje Szabó Paulina. Pünkösztkor: Buzás Mihály bérlő és neje.

Nagykerekéi, 1897. febr. 11.

Szabó Károly,
ev. ref. lelkész-esperes.

KÜLÖNFÉLÉK.

— A debreczeni Nagytemplom nov. 14-én nyitott meg ismét a renoválás után, midőn az alkalom jelentőségének megfelelő nagyszabású egyházi beszédet mondott *Dicsőfi József*, a kitűnő egyházi szónok, a *templomi vagy gyülekezeti istentisztelet becséről*, a melyet valamint a szép elő- és utóimákat odaadó buzgósággal és figyelemmel hallgatta a nagy számmal összegyűlekezett áhitatos közönség.

— A Csokonai-Kör ez idei első felolvasó estélye nov. 17-én nagy és diszes közönség részvételével ment végbe *Szell* Farkas kir. táblai tanácselnöknek, a kör buzgó és tudós elnökének megnyitó beszéde találóan utalt a mult és jelen század vége között felismerhető hasonlóságra, a Voltaire és Rousseau által képviselt és a mai naturalisztikus irányt állítva egymással párhuzamba; s végül megnyugvással emeli ki, hogy valamint Csokonait nem volt képes ez az irányzat az ő nemzeties felfogásából és rajongó idealismusából kivetkőztetni, épenugy a magyar költői irodalom mai, sok tekintetben vigasztalan helyzetében is remélnünk lehet azt, hogy a magyar nemzeti szellem ellenállhatatlan ereje győzedelmeskedni fog ezen az ideig-óráig tartó modern dekadens irányzaton, a melyet „századvégi”-nek nevezhetünk. A rövid, de tartalmas megnyitó után *Dicsőfi József* lelkész foglalt helyet a felolvasó asztal mellett s *Csokonai vallásosságáról* tartott nagy gondtal készített, komoly figyelemre méltó felolvasást, érdekesen bizonyítgatva azt, hogy Csokonai bár neveltetése e tekintetben nem lehetett kedvező hatása, alapjában vallásos lelkiületű és kedélyű volt. A tanulságos felolvasás után dr. *Benedek* János ügyvéd csinos és hangulatteljes költeményeivel és ifj. *Szilágyi* Imre 7. gmn. o. tanuló művészi hegedűjátékával, melyhez Nagy Dezső joghallgató szolgáltatva a czimbaiom-kísérletet, tették még élvezetesebbé a jól sikerült estélyt. Csak sajnálnunk lehet, hogy a közönség legnagyobb része az előadások után eltávozván, nem használta fel ez alkalmat sem azon nemes és kedélyes társas érintkezés fejlesztésére, a mely városunknak még sok tekintetben fejletlen társadalmi életét élénkebbé, melegebbé és gyümölcsözőbbé tehetné s a minek munkálását a Csokonai-Kör is épen egyik céljául tűzte ki.

— Halálozások. Egy tisztos matrona hunyta örök álmokra szeméit f. hó 16-án. *Vecsey* Józsefnek, a régen elhalt hírneves debreczeni tanárnak özvegye, szül. *Árva Zsuzsanna* asszony, életének 84-ik, özvegyiségének 42-ik évében, gyászba borítván egy nagykiterjedésű családot. Temetése f. hó 18-án ment végbe nagy részvét mellett. Nyugodjék csendesen! — A nagyváradi kir. jogakadémia tanári kara fájdalommal jelenti dr. *Kudelka* Józsefnek, a nagyváradi jogakadémia nyug. tanárának, a Ferencz József-rend lovagjának nov. 17-én, 84 éves korában történt halálát. A debreczeni főisk. jogakadémia dékánja a tanári kar részvétét fejezte ki a veszteség felett a váradi kartársakhoz intézett levelében.

TARTALOM-JEGYZEK: Liturgiánk ügye. Csiky Lajos. — A sárospataki ev. ref. theologiai tanári kar véleménye a lelkész-, esperes- és püspökavátás és beiktatáskérdésében. — Tárca: Nagy Imre. — Közéletünk: Lelkesi értekezlet. K...y. — Külföld: Az amerikai ref. egyház bel- és külföldi missiói munkálkodásáról. Harsányi Sándor. — Irodalom. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: 57. A nagykerekéi ev. ref. egyház vázlatos története. Szabó Károly. — Különfélek.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.